

שיקבל את מלוא עשרים המכות שאמדוהו, וכי מיית בהך חדא, במכה העשרים ואחד, לימות במכה זו, דהא כי מחית, כשמלקין אותו, אנבא דחיי קא מחית, הוא עודנו חי.

ומתרץ רב אשי:

אמר ליה: אמר קרא: ונקלה אחיך לעיניך, מלמד הכתוב כי "אחר שלקה — אחיך" בעינא. צריך שיהיה אדם חי גם בסיום המלקות, ולא רק באמצע המכות.

שנינו במשנתנו: עיבור החודש בשלשה.

א. בחודש הלבנה, יש תשעה ועשרים ימים ועוד חצי יום, ותשצ"ג חלקים [29 יום, 12 שעות, ו — 0108 / 793 חלקי שעה].

ב. אם נדע את המועד של המולד של החודש שעבר, נוכל לחשב את זמן המולד הבא, אם נוסיף את סכום הזה.

ג. "חודש", לצורך חישוב מועדי התורה, צריך להיות מורכב מימים שלימים, ולא מחצאי ימים.

והלא אם מלקות היא מיתה, למחייה, נכה אותו ארבעים, אף שאינו יכול לקבל, ואם מאית, ואם ימות — לימות, שימות, שהרי לדברי רבא הוא כמי שחייב מיתה.

אמר ליה: אמר קרא, בדין המכות [דברים כה]: "ונקלה אחיך לעיניך".⁽¹⁰⁾ — ודרשינן: כי מחית, כשמלקין, אנבא דחיי מחית, צריכים להכות על גבו של אדם חי. ואם ימות בפחות מארבעים, הרי ילקו אדם מת.⁽¹¹⁾ ולכן אומדים אותו בכמה מכות הוא עדיין אדם חי.

אלא, אם כן, שמעיקר הדין מלקות במקום מיתה עומדת, והאומד הוא משום שילקו על אדם חי, קשה, הא דתניא: אמדוהו לקבל עשרים, אם הרופאים אמדו שיכול לקבל עשרים מלקות, אין מכין אותו עשרים, אלא מכות הראויות להשתלש, במספר שמתחלק לשלש, כדי שיוכלו להכותו שליש מלפניו ושני שליש מאחוריו, כדין מלקות, ונלמד זאת מדרשת הכתוב. וכמה הן? תמני סרי שמונה עשרה.

י-ב ואם כן, קשה, למחייה עשרים וחדא, כדי

מצוות, שהרי מת פטור מן המצוות. ועוד מפרש: שהלימוד הוא מן הפסוק: "ונקלה" היינו שיהיה לו "קלון" ולמת אין קלון.

11. והקשה התורת חיים: שעדין אינו מתורץ, שלא יאמדוהו, ואם ימות באמצע יפסיקו את המכות, כדי שלא ילקו אדם מת. ועוד מקשה: איזה תועלת יש בהכאת אדם מת, ומה היתה ההוה — אמינא של רב אחא.

ומתרץ [וכן כתב היד רמ"ה]: שאין כוונת הגמרא שימות תיכף ומיד באמצע ההכאה, אלא שיעשה מסוכן ונוטה למות [טריפה], ועל זה

ויש להקשות על סברתו: הרי אין כתוב בתורה מנין שנים או שלשה, אלא שדרשו "מיעוט רבים שנים", ואולי כוונת התורה לעשרים ושלשה.

10. האחרונים הבינו שדרשה זו היא ממה שכתבה התורה אחיך, ואדם מת אינו אחיך. ועיין רש"ש, שמביא כמה ראיות ש"מת" נקרא אחיך. ומבאר: שאם כתוב בתורה "אח" בקירבה משפחתית, אזי מת נקרא אחיך, אבל כאן שכוונת התורה היא לאחיו — הקרוב לעם ישראל, אזי אינו אחיו, כי אינו אחיו בחיוב

ב. קידוש החודש. ששלשת הדיינים תפקידם לקבל העדות מפי העדים ביום השלושים, ולקדש אותו, היינו, שראש בית דין אומר "מקודש", וכל העם עונין אחריו "מקודש מקודש". לפי שקדושת החודש והמועדים באה על ידי הכרזת בית דין של שלשה.

ג. עיבור החודש. כמו שביארנו בקידוש החודש, אלא שההכרזה נעשית רק אם לא קדשוהו ביום שלושים ומעברין את החודש, ואז צריכין בית דין לקדש אותו על ידי הכרזה.

חישוב החודש — כוונתו שאפילו אם באו עדים ביום שלושים בכל זאת, לפעמים מתעכבים בקבלת עדותם, ומעברין את החודש. [וכן להיפך — אף אם אין עדים לפעמים מקדשים ביום שלשים על פי עדי שקר [עיינין ראש השנה כ א]. מפני חשבונות שונים.

והם: "משום ירקיא ומשום מתיא", היינו כדי שיום הכפורים לא יחול לא בערב שבת ולא במוצאי שבת. כי אם יהיו יומיים של שבתון רצופים, כל הירקות יכמושו בימים החמים, והמת ביום כפורים לא יוכלו לקברו בשבת שלמחרתו. וכן המת בשבת, לא יוכלו לקברו ביום כפור שלמחרתו והמת יסריח. ולכן ראוי להקדימם ליום חמישי, באופן שיחסרו את חודש שעבר, או לאחרם ליום שני, באופן שיעברו את החודש שעבר.

ועוד חשבון: אף שראוי לעשות כל החדשים אחד מלא ואחד חסר, כדי שראש חודש יהיה באמת ביום המולד ולעשות ששה

והיות ויש לנו תמיד תוספת של חצי יום בין מולד למולד, הרי אנו צריכים לצרף את אותו חצי היום הנוסף, לחודש אחד, מצד אחד, ומאידך, להפחית חצי יום מהחודש הבא. וכך מתקבל סדר החדשים, חודש אחד "מלא" של שלושים יום, והוא הנקרא חודש "מעובר", שצורף אליו חצי יום, ולאחריו חודש אחד "חסר", של עשרים ותשע יום.

בזמן שהיו מקדשין על פי הראייה, שהיו עדים באים להעיד לפני הסנהדרין שראו את הלבנה החדשה, היו יושבים בית דין ומצפים לעדים.

אם באו עדים ביום השלשים, והעידו שראו את הלבנה החדשה בלילה שבין היום העשרים ותשע ליום השלשים, היו בית דין מקדשין את יום השלשים לראש חודש, והוא יהיה היום הראשון של החודש הבא. ואז, נמצא, שהחודש שעבר, היה חודש חסר.

אך אם לא באו עדים ביום השלשים, הרי החודש שעבר הוא חודש מלא, ורק למחרתו, ביום השלושים ואחד, הוא ראש חודש הבא.

את משנתנו אפשר לפרש בשלשה פירושים: א. חישוב החודש. ששלשת הדיינים שנשנו במשנתנו, תפקידם לחשוב חשבונות [וכמו שיבואר] אם לעבר או לחסר.

ואם נפרש פירוש זה, הרי שרק לחישוב צריכים שלשה, ולא לדבר אחר.

חדשי מלא וששה חדשי חסר, אך לפעמים, מפני שהעדים לא ראו ביום שלושים, או שלא באו להעיד מכל סיבה שהיא, או משום ירקיא ומתיא, ועשו יותר חדשים מעוברים מהראוי, ונמצא שהלבנה החדשה תיראה ביום העשרים ושמונה לחודש שעבר או ליום העשרים ותשע, ונראה הדבר כשקר, שהעם כבר ראו את הלבנה החדשה ואילו הבית דין עדיין לא קדשוה, לכן צריכין לחשב שלא לעשות יותר מדאי חדשי עיבור, ואין עושין יותר משבעה חדשים מעוברים [ולכל היותר שמונה אם בשנה שעברה עשו יותר מדאי חדשים חסרים] חשבונות אלו, ועוד כיצא בהן, נקראים חישוב החודש.

ומקשה הגמרא:

חישוב החודש לא קתני לא כתוב במשנה, וכן **קידוש החודש לא קתני, אלא עיבור** כתוב במשנה, וקשה, משום מה צריכין לבית דין כדי להכריז עיבור? **לא ליקדשא ביום שלושים** (12), **וממילא חודש שעבר מעובר.**

ומתרצת הגמרא: **אמר אביי: תני צריך לשנות המשנה: קידוש החודש.** ולפי נוסח זה צריכין שלשה דיינים לקדש את כל חדשי השנה, בין אם החודש שעבר היה מלא, ובין אם היה חסר.

תניא נמי הכי כפי הנוסח שהציע אביי:

קידוש החדש ועיבור השנה, בשלשה, אלו הם דברי רבי מאיר.

ומקשה רבא, שאמנם בברייתא נשנה כן, אבל במשנתנו קשה לומר קידוש –

אמר רבא לאביי: והא עיבור קתני, אף שדרך התנא לפעמים לשכוח מלה אחת, אבל אין דרכו להחליף גירסא, כמו שאמרת שהתחלף לו בין קידוש לעיבור.

אלא אמר רבא: הביאור במשנה הוא: (13) **קידוש ביום, עיבור,** אם בית דין רוצים לקדש את החודש הבא ביום השלושים, שהוא היום שלפעמים מעברים אותו לחודש שעבר, אזי צריכים **בשלשה,** אבל אם לא קידשו ביום עיבור, וראש חודש הבא יהיה ביום שלושים ואחד שהוא **אחר עיבור,** לא צריכין שלשה, כי **ליכא קידוש כלל,** אין צריכין להכריז עליו "מקודש מקודש".

ולפי ביאור זה אין התנא של משנתנו סובר כמו רבי מאיר של הברייתא, דאילו רבי מאיר

סובר שגם ראשי חדשים הבאים אחר חדשים מלאים צריכין בית דין לקדשו, ואילו התנא של המשנה סובר שאין צריכין לקדש אלא אם מקדשין ביום שלושים.

נעשה טריפה, אינו אחיך ולכן אין מוסיפים להכותו, ולכן אומדים אותו.

12. ברש"י קצת משמע דקושית הגמרא היא: שאם יקדשו ביום שלושים ואחד, ממילא החודש מעובר, ואם כן, למה צריכין בית דין על העיבור. ולפי הבנה זו, סבר המקשה שצריכין לקדש ביום

שלושים ואחד. עיבור. אבל בתירוץ הגמרא משמע – לפי פירוש זה, שאין צריכין לקדשו כלל אפילו ביום שלושים ואחד.

וכן מבאר היד רמ"ה.

13. וכתב הרמ"ה: שלפי רבא, הלשון במשנה

חשבונות, ומאי הפירוש **עיבור** — **חישוב דעיבור**, לחשוב חשבונות האם לעבר — ניתנין לבית דין של שלשה.

ולמה לא כתבה המשנה חישוב דעיבור?

ואיידי דקבעי למיתני עיבור שנה, אגב שנלמד ביחד עם עיבור שנה, לכן **תנא נמי** בנוסח דומה **לעיבור חודש**.

כי לגבי עיבור שנה אין מספיק שבית דין יחליטו שהשנה צריכה להיות מעוברת, אלא צריכין לעברו בהכרזה שחודש הבא הוא חודש אדר השני, כי אם לא יכריזו, הרי מאליו יהיה ניסן. ולכן שנינו "עיבור", שהכוונה היא, שאחרי שעשו כל החשבונות צריכין לעברו בהכרזה. ונמצא "שעיבור שנה", בעצם כוונתו חישוב, ולכן גם בעיבור חודש הכוונה היא לחישוב.

ולפי דעה זו: **חישוב חודש** — אין, כן צריכין בית דין, ואילו **קידוש חודש**, לא צריכין בית דין, בין אם מחסרים או מעברים.

מני, משנתו של איזה תנא היא? — **רבי אליעזר היא**.

דתניא, **רבי אליעזר אומר**: בין אם מחשבים לעשות ראש חודש **בזמנו** ביום שלושים, ובין **שלא בזמנו** ביום שלושים ואחד. **אין מקדשין אותו** אין צריכין שבית דין יקדשו, ותפקידו של הבית דין הוא רק לחשב ולהחליט אם לחסר או לעבר, **שנאמר** בפרשת יובל: "וקדשתם את שנת החמישים

ומני ומשנתו של איזה תנא היא? **רבי אליעזר ברבי צדוק היא**.

דתנן ששנינו במשנה [ראש השנה כ א]: **רבי אליעזר ברבי צדוק אומר**: אם לא נראה החודש **בזמנו** ביום שלושים אין מקדשין אותו ביום שלושים ואחד, **שכבר קידשוהו בשמים** בית דין של מעלה קידשוהו ביום אתמול [פירוש: כשרואים בבית דין שלמעלה שאין בית דין של הסנהדרין מקדשין אותו ביום שלושים, אזי הם מקדשין אותו ביום שלושים ואחד, שהרי ודאי שלא ידחוהו ליום אחר].

רב נחמן מפרש המשנה: שהתנא של משנתו סובר שאדרבה, ביום שלושים אין צריכין שבית דין יקדשו ויכריזו "מקודש", ואילו ביום שלושים ואחד — צריכין.

רב נחמן אומר: **קידוש אחר העיבור**, אחר יום השלושים שהוא יום העיבור — **בשלשה**. ואילו **ביום עיבור**, ביום השלושים עצמו, **ליבא קידוש**, אין צריכין לקדשו.

ומני ומשנתו של איזה תנא היא. **פלימו היא**. **דתניא**, **פלימו אומר**: **בזמנו**, בחודש חסר שמקדשין אותו ביום שלושים, אין מקדשין אותו, אין צריכין קידוש בית דין, שאין צריכין הכרזה לחזק שהיום ראש חודש, שהרי זמנו הוא. אבל **שלא בזמנו**, אם דוחין אותו ליום שלושים ואחד, **מקדשין אותו**, כדי לחזק הדבר שהיום הוא ראש חודש.

רב אשי אומר: לעולם **חישוב קתני**, שכוונת משנתו היא שצריכין בית דין לחשב

הגמרא מסבירה סדר הדיון.

תניא, כיצד אמר רבי שמעון בן גמליאל בשלשה מתחילין ובחמשה נושאים ונותנין וגומרין בשבעה?⁽¹⁷⁾

בתחילה יושבים שלשה דיינים חברי הסנהדרין ודנים [דיון מקדים] אם ישנן סיבות לדון האם לעבר, ודנים ביניהם. ואם נחלקו ביניהם,⁽¹⁸⁾ אחד אומר לישב, שיש סיבות לשבת ולדון לעבר, ושנים אומרים שלא לישב, שאין כאן ספק, ובודאי שאין סיבה לעבר, הדין הוא: בטל יחיד במיעוטו, ואין יושבים לעיין ולדון.

שנה. ודורש רבי אליעזר: (14) רק שנים, את שנת היובל, אתה מקדש בהעברת שופר תרועה. ואי אתה מקדש חדשים, ואין צריכין לקדש חדשים, בין מלאים ובין חסרים.⁽¹⁵⁾

נמצא שישנם שלשה פירושים במשנה: א. קידוש החודש. ב. עיבור החודש. ג. חישוב החודש.

שנינו במשנתנו: רבן שמעון בן גמליאל אומר בשלשה מתחילין ובחמשה נושאים ונותנין, וגומרין בשבעה, ואם גמרו בשלשה מעוברת.⁽¹⁶⁾

המשנה שאם מתחילה הסכימו דעת שלשתם לעבר – מעוברת, אינו מובן הקושיא, הרי תירוצו בצידו, שמתחילים בשלשה, כדי שאם אין ספיקות בדבר יגמרו בשלשה.

18. והביאור לפי דעת הראשונים – ועיין בהערות המשנה – שהוספת שנים למשא ומתן ולגמר, היא רק כשלא הסכימה דעת שלשתם לעבר, מבאר היד רמ"ה: שבשנים מתוך שלשה אומרים שלא לישב, כיון שאין יושבים ישיבה לשאת ולתת, וממילא עוד לא נתחדש שום דבר חדש, וכן אם שלשה אומרים שלא לעבר, עדיין לא נתחדש דיני עיבור על השנה. לכן אין נושאים ונושאים ואין מעברים. אבל כשהרוב אומרים לישב וכן אם הרוב אומרים לעבר, באים לחדש ולהוציא דבר מחזקתו, לכן צריכין עוד דיינים להכריע בדבר.

וכל שכן שמבואר לפי הדעות הסוברות שכן הוא גזירת הכתוב, שלשה חמשה ושבעה. וכן כתב התוס' יו"ט.

אבל ה"מפרש" ברמב"ם כתב: דבשנים שאומרים שלא לישב בטל היחיד במיעוטו משום שאינם מוציאים דבר מחזקתו, אבל בשנים

14. כתב בחידושי הר"ן: שהלימוד הוא מה"א של החמישים, שמשמע רק שנת חמישים.

15. וכתב היד רמ"ה: דאף שמדאורייתא אין צריכין לקדש לפי דעה זו, בכל זאת מדרבנן צריכין לקדש, ותנא דמתניתין אינו מדבר בדינים שהם מדרבנן.

16. עיין בהערותינו במשנה ושם מבואר אם רבי שמעון בן גמליאל חולק גם על עיבור החודש, וכן מבואר שם הפירוש של "ואם גמרו בשלשה מעוברת".

17. ומפרש היד רמ"ה, שקושית הברייתא היא: שאם נרשאיין ונותנין החמשה וגומרין בשבעה למה מתחילין בשלשה.

והנה פירוש זה מבואר לפי הדעות – עיין בהערות במשנה – שאם "גמרו בשלשה מעוברת" היינו בדיעבד, אבל לכתחילה הוי גזירת הכתוב שצריכין שבעה, ולכן מקשה הברייתא: אם בין כך ובין כך יגמרו בשבעה למה מתחילים בשלשה.

אבל לדעת היד רמ"ה הסובר ומפרש את

הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי, מספרים אלו לפי איזה סדר הם? (19)

פליגי בה אמוראים רבי יצחק בר נחמני וחד דעימיה, ועמו עוד אמורא, ומנו ומי הוא, רבי שמעון בן פזי. ותלמידים אחרים אמרי ליה מסרו את השמועה בנוסח זה: רבי שמעון בן פזי וחד דעימיה ועוד אמורא עמו, ומנו ומי הוא, רבי יצחק בר נחמני:

חד משני האמוראים אמר: כנגד ברכת כהנים.⁽²⁰⁾ שיש בה שלשה פסוקים, הראשון של שלש תיבות "יברכך ה' וישמרך", השני של חמש תיבות "יאר ה' פניו אליך ויחנך", והשלישי של שבע תיבות "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום". וכנגדם מסודר סדר

אבל אם שנים אומרים לישב, ואחד אומר שלא לישב, בטל היחיד, ומוסיפין עליהן עוד שנים מן הדיינין, ונושאיין ונותנין בדבר, מפני שמשא ומתן על עיבור השנה צריך להיות בחמשה.

אם נחלקו דעותיהם, שנים אומרים צריכה שנה זו להתעבר, ושלשה אומרים אין צריכה — בטלו שנים במיעוטן, ואין מעברין, ועומדין והולכין להם. אבל אם שלשה אומרים צריכה להתעבר, ושנים אומרים אינה צריכה — הולכין אחר הרוב והחלטתם לעבר היא החלטה סופית. אלא שהם מוסיפין עליהם עוד שנים, לפי שאין המניין על העיבור פחות משבעה.

ומבארת הגמרא:

מפני שברבוי הדיינים יוכלו להבין טעם הדבר ועומקו, וכן כתב הריטב"א במסכת מגילה.

20. וכתב היד רמ"ה: כיון שצוה הקב"ה לברך את ישראל בשלש ברכות וכו' וכל כך למה, והלא בברכה אחת היה יכול לברכן, אלא מפני שחביבין לפניו ורצה לברכן בברכות הרבה. אף ישראל כשבאין לישב סדר שנים על מכונן ולתקן את המועדות שהנחילן, צריכין להתחיל בשלשה, ולישא וליתן בחמשה, ולגמור בשבעה, ודיו לעבד שיהא כרבו.

ועיין עוד במהרש"א.

והתוס' יו"ט מבאר: כיון שעיבור השנה נעשה מפני האביב והפירות [כמו שיבואר בהמשך הסוגיא] ודברים אלו צריכין לברכה, לכן תיקנו כנגד ברכת כהנים. ועיין רש"ש מה שכתב על דברי התוס' יו"ט.

וה"עיון יעקב" כתב: ההשוואה של עיבור השנה לברכת כהנים היא. שכמו שבברכת כהנים כתוב: "ושמו את שמי על בני ישראל ואני

האומרים לישב וכן בשלשה האומרים לעבר, כיון שהיו הוצאת דבר מחזקתו, והדבר נוגע לדיני נפשות ובדיני נפשות אין הולכים אחר הרוב, לכן צריכין להוסיף עוד שנים.

והקשה עליו התוס' יו"ט: שא"כ גם בשבעה יצטרכו שחמשה יאמרו לעבר, ואין מספיק ארבעה נגד שלשה, ולא משמע כן.

[ולפי מה שמשמע ברש"י, שהשנים האחרונים שמוסיפין הם רק לצירוף ואינם נושאים ונותנים, קשה קושיא אחרת על המפרש שהרי החמשה לא הסכימו דעת כולם אלא שלשה נגד שנים. אבל עיין ברמב"ם (פ"ד מהל' קידוש החודש הלכה י') הסובר: שגם שנים האחרונים נושאיין ונותנין בדבר, וכן משמע ביד רמ"ה, ולדעתם פירש המפרש היטב].

ועיין בהערות במשנה שמבואר שם מה הם הדיני נפשות לפי דעת ה"מפרש".

19. וכתב בתשובת מהר"ח אור זרוע: פסוקים אלו הן אסמכתא בעלמא, ועיקר הטעם הוא:

הדיינים בעיבור השנה.

אמר להו ענה רב יוסף לתלמידיו: לא הוה ידענא דצריכותו לא ידעתי שאתם זקוקים לדבר זה, מי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו? האם קרה כדבר הזה ששאלתם אותי, ולא עניתי?!

וחד משני אמוראים אלו אמר: שהם כנגד טכסיסי מלכות, (21) שמצאנו דרגות דרגות בקירבתם למלך, ועיבור שנה הוא מטכסיסי מלכות שמים לסדר את השנים על סדרם. והם: שלשה — כנגד שומרי הסף כמו שכתוב בצדקיהו המלך [מלכים ב' כ"ה] המשה — כנגד המשה מרואי פני המלך כן כתוב גם שם, שבעה — כנגד רואי פני המלך כמו שנאמר [אסתר א]: שבעת שרי פרס ומדי.

זמן נשיא צריך גרי סימן [הם סימנים לשמועות הבאות, אלא במזומנין, אלא אם ירצם נשיא, היתה צריכה מפני הגשמים, לא מפני הגדיים].

תני רב יוסף: הני שלשה וחמשה ושבעה, שלשה כנגד שומרי הסף, המשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך.

הגמרא מביאה ברייתות ושמועות בדיני וסדרי עיבור השנה.

אמר ליה אבוי לרב יוסף: עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר — רבי! עד עתה למה לא פירשת לנו דבר זה.

תנו רבנן: אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה, (1) שהזמין נשיא הסנהדרין את יא-א

מעשה ברבן גמליאל הנשיא, שאמר לחברי

אבל עיין בהערה 10 בע"ב שמדברי רש"י משמע שהשבעה אינם צריכים לישא וליתן. ומשמע מדברי רבינו חננאל שאסור לאחרים להיות שם, וכן כתב רבינו יונה. אבל המאירי וה"מפרש" לרמב"ם (פ"ד מהל' קדוש החודש ה"ט) סוברים שאף אם עלו אחרים שלא ברשות אינם מעכבים את העיבור.

אברכם" היינו שהקב"ה מסכים לברכתן של הכהנים, כן מסכים הקב"ה לעיבור השנה שעיברו בית דין, כמו שכתוב בתלמוד ירושלמי (נדרים) על הפסוק "לאל גומר עלי" שבת ג' שנים ויום אחד, שנמלכו בית דין ועיברו את השנה בתוליה חוזרין, כי הקב"ה מסכים להחלטות הבית דין.

2. וכן כתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות קדוש החודש הלכה י"ד).

21. והערוך לנר כתב: כיון שניסן הוא ראש השנה למלכים (ראש השנה ב') לכן עיבור השנה הוא דבר הנוגע למלכות, ונלמד מטכסיסי מלוכה.

וזה לשון הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פ"א הלכה ג'): "קובעין בתחילה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא סנהדרין גדולה... הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן, והוא ראש הישיבה, והוא שקוראין אותו חכמים נשיא".

1. ביאר ה"תורת חיים" שהטעם הוא: כדי שיעינינו כל אחד ואחד בינו לבין עצמו קודם שישא ויתן עם אחרים ולא יטעה לעבר שלא כדין.